

ÍNDEX

I. Vida	1
II. Filosofia (l' <i>Assaig</i>)	21
III. Observacions sobre l' <i>Assaig</i>	46
IV. Ètica	61
V. Política	66
VI. Religió	74

CAPÍTOL I

VIDA

La vida de Locke és una d'aquelles, no estranya en la història de les lletres i ciències angleses, en la qual l'estudiós es desdobra amb l'home de món i d'affers públics. El seu instint per a l'especulació i la seva delicada salut el marcaren per a una vida de retir acadèmic; el seu talent per als negocis i la seva capacitat pràctica li asseguraren un pes en la política, i posats al seu abast, ell hagué d'acceptar importants càrrecs estatals. Locke combinà el retir intel·lectual amb la influència pública. En els seus últims anys ocupà durant un temps un alt càrrec com a inspector de comerç; durant tota la seva vida estigué en el transfons de la política; conseller lleial de Shaftesbury, del partit que intentava establir Guillem d'Orange, i finalment de Somers i Charles Montague. Malgrat que sempre fou conegut com un home notable en molts àmbits, la seva fama d'escriptor es confinà als seus últims quinze anys. Locke trià com a professió la feina més activa de la medicina,

LOCKE

malgrat que només la practicà durant uns pocs anys en la família de Shaftesbury, i alguna vegada més després. La seva vida fou en realitat la d'un *savant*, que va viure en relació estreta amb els homes de ciència del seu temps com ara Boyle, Sydenham i Newton i qui, com Lord Acton en els seus dies, va ser al mateix temps l'amic de confiança i el polític. No es pot dubtar que els seus interessos intel·lectuals i pràctics actuaren i reactuaren entre ells. Malgrat que no fou l'autor de grans mesures públiques, tingué la seva part de responsabilitat en algunes i proclamà els principis de llibertat que les inspiraren. Per altra banda, la seva devoció per la veritat que obliga a veure les coses per si mateixes, tal com són, dins dels límits de la visió, s'acompanya en ell d'una innata sagacitat i precaució, potser adquirida en els negocis, envers el caràcter dels homes, i d'una simpatia per les necessitats de l'home corrent que el feren exponent d'un nou mètode de pensament i establiren el to del pensament del segle que vingué després. Més que en el cas d'altres filòsofs, la història de Locke és plena d'avatars i implicada en la història dels temps inquietos i fecunds en els quals visqué.

Locke va néixer a Wrington, un poble de Somersetshire, el 29 d'agost de 1632. El seu pare, John Locke, era empleat del jutge de pau, un dels quals, —Alexander Popham— assumí el comandament d'un regiment de voluntaris de cavalleria sorgit de la causa parlamentària del 1642. El vell

VIDA

Locke hi empunyà les armes com a capità. La guerra civil li ocasionà dificultats econòmiques. De la seva mare el jove John Locke sempre en parlà en termes afectuosos. El seu pare l'educà amb gran cura, tractant-lo amb rigor com a nen, però brindant-li una amistat a mesura que creixé —una pràctica que Locke aprovà. Es conserva una carta al seu pare que dona testimoni de la tendresa que Locke sentia envers ell. Els primers anys són impressionables, i Locke escriu el 1661, «Encara no m'havia situat en el món, quan em vaig sentir en una tempesta que durà quasi fins el dia d'avui». De les oficines de Popham va ser enviat, probablement el 1646, a l'escola de Westminster, després sota la guia del famós Dr. Richard Busby, i allà va ser empès a un incessant exercici del grec i el llatí, que ha d'haver fet de Locke el bon estudiós que fou, però que també pot explicar el menyspreu que després expressà en els seus *Pensaments sobre l'educació* per aquests exercicis. De Westminster anà el 1652, com a estudiant junior, a Christchurch, Oxford, el degà de la qual llavors era el Dr. John Owen, nomenat per Cromwell. Owen també era viced canceller de la universitat, i ell i els seus col·legues puritans treballaren amb tot llur empeny per redimir la universitat de la ociositat i menyspreu per l'aprenentatge en la qual havia caigut. Owen proclamà i ensenyà la doctrina de la tolerància —un fet que no s'hauria d'oblidar en la vida del futur autor de les *Cartes sobre la tolerància*. Locke

LOCKE

no gaudí dels estudis del lloc i es lamentà que el seu pare l'hagués enviat a Oxford. No li agradaven les disputes públiques en les escoles, que pensava que «s'havien inventat per discutir i ostentar més que no pas per descobrir la veritat». Ell considerà aquests primers anys a Oxford una pèrdua de temps perquè l'única filosofia que es coneixia llavors allà «era la peripatètica, confosa amb termes obscurs i preguntes inútils». Sabem que dedicà una gran part dels seus primers anys a la universitat llegint novel·les, però assistí a conferències dels matemàtics Wallis i Ward, i fou amic íntim de Pocock, el professor d'àrab. Va ser, però, l'estudi de Descartes el que primer li «proporcionà gaudi per les coses filosòfiques. Gaudí llegint-les perquè, malgrat que molt sovint diferia d'opinió amb aquest escriptor, això no obstant trobà que el que deia era molt intel·ligible, pel qual pensà que la seva manca de comprensió dels altres probablement no es devia a un defecte del seu enteniment». No és fàcil desxifrar les fonts del pensament filosòfic de Locke —excepte Descartes i la *Lògica de Port Royal*. Conegué Bacon i també Hobbes (tot i que, diu, no personalment), i sembla haver estat influït per l'atomisme de Gassendi. Conegué poc Leibniz, i al final de la seva vida n'expressà una baixa opinió.¹ Estudià Malebranche i el criticà. Però podem ben creure la seva afir-

---

¹ Els *Nouveaux Essais*, en els quals Leibniz exposà i criticà l'*Essay* Locke mai no els veié, i de fet, degut a la mort de Locke, no es publicaren en vida de Leibniz.

VIDA

mació, que aprengué més de la relació amb els homes que dels llibres.

Locke es graduà a Christchurch el 1659, i els honoraris d'aquest càrrec foren, junt amb la petita propietat heretada del seu pare de 70 £ l'any, l'única font d'ingressos fins el 1684, quan se'l va privar de la seva beca. Fins i tot quan vivia a Londres, feia visites freqüents i llargues a Oxford. Després de la restauració sorgí un nou ordre de coses a la universitat, que Locke aprovà. La seva educació puritana combinada amb la decepció amb la norma puritana pot haver fomentat la inclinació de la seva ment cap a les idees tolerants en teologia i cap al disgust pel fanatisme extrem o «entusiasme». Va ser designat per oferir conferències a Christchurch, normalment organitzades per capellans. El seu pare havia projectat que fos clergue, però Locke declinà una temptadora oferta que el portava a una promoció en l'església irlandesa, sense voler comprometre's amb una professió de la qual no es podria alliberar si hi entrava. Finalment es decidí per la professió de la medicina. Durant alguns anys s'havia dedicat a l'estudi de la física i s'havia unit amb Boyle i els altres membres de la branca d'Oxford de la Royal Society. La *History of the Air* de Boyle, que Locke edità després de la mort de Boyle, conté observacions registrades per Locke del 1660 al 1667. Locke no obtingué mai el doctorat en medicina, i tingué alguna dificultat per assegurar-se el grau de batxiller perquè no havia assistit

LOCKE

als cursos regulars de medicina. Començà a practicar a Oxford com a soci amateur del seu amic Dr. Thomas.

El 1665 Locke obtingué, d'una manera no clara, el nomenament de secretari de Sir Walter Vane, que anà a Clèves en una ambaixada especial davant de l'elector de Brandenburg. Cartes al seu amic John Strachey descriuen amb un humor una mica pesat els incidents de la seva estada allà. Locke ha d'haver mostrat les seves habilitats perquè, a canvi se li oferí ser designat en una ambaixada a Espanya. Malgrat que hi estigué clarament molt temptat, el seu bon geni el salvà de la diplomàcia per a la filosofia, i es quedà a Oxford practicant la medicina.

Va ser el 1667 que, per un accident sorgit en la seva professió, conegué Shaftesbury —un esdeveniment que determinà la seva vida futura. Shaftesbury (llavors Lord Ashley) anà a Oxford per beure les aigües del poble d'Astrop, no molt distant, que llavors eren molt recomanades. Hi hagué un retard en el lliurament de les aigües, i Locke, en absència del Dr. Thomas, s'ocupà d'Ashley per explicar-li. La impressió que es feren els dos homes mútuament va ser tal que els portà a una amistat duradora. Locke anà a Londres el 1667 convidat per Ashley, i des de llavors esdevingué membre de la casa d'Ashley. Ell actuà com a metge en la casa, tot i que també en alguna mesura a fora. El mateix Ashley devia la seva vida a una operació portada a terme per Locke. Però no

VIDA

era només el metge, sinó que se li van confiar afers privats de la família, arreglant el matrimoni del fill d'Ashley i esdevenint després el tutor del petit noi que havia de ser el Shaftesbury dels *Characteristics* i renegar de la filosofia del seu tutor. Més important, encara, esdevingué conseller confidencial d'Ashley, tot i que no cal suposar que quedés privat de totes les accions polítiques. El 1663 l'ajudà a redactar la constitució del govern de Carolina, de l'assentament del qual Ashley era un dels propietaris. Un esbós de l'esquema existeix del puny i lletra de Locke, i tant si aquest esbós es deu a ell del tot o només en part, les seves provisions per a la llibertat religiosa, si bé només es permet creure en Déu, estan d'acord amb les opinions de Locke. Quan Shaftesbury fou nomenat canceller el 1672, Locke esdevingué secretari de presentacions (o beneficis), i més tard secretari del recentment constituït Consell de Comerç i Plantacions Estrangeres (o colònies), un càrrec que retingué fins que es va dissoldre el Consell el 1675, tot i que no sembla que hagi rebut un salari per ser-ho. Mentre estava ocupat en afers pràctics encara portava a terme la seva obra de medicina, i fou amic de Sydenham, que el lloa en termes desmesurats en el prefaci de la tercera edició del seu *Method of curing Fevers* (1676). El 1668 esdevingué membre de la Royal Society. Malgrat que va ser més d'una vegada membre del consell, no sembla que hagi pres part activa en les seves activitats. Però als voltants d'aquest

LOCKE

temps, en un petit cercle d'amics tingué lloc la famosa reunió en la qual tingué el seu origen l'*Assaig*. «Cinc o sis amics», diu, «reunits en la meua cambra, i discutint sobre un tema molt remot, es trobaren de seguida en oposició per les dificultats que sorgien de totes bandes. Després d'estar durant un temps sense arribar a prop de la solució d'aquests dubtes que ens deixaven perplejos, em vaig adonar que agafàvem un camí erroni, i que abans de posar-nos a investigar coses d'aquesta natura calia examinar les nostres pròpies habilitats i veure quins objectes del nostre coneixement eren o no capaços de ser tractats. Això ho vaig proposar al grup i tots hi estigueren d'acord, i per tant, es va acordar que aquesta hauria de ser la nostra primera investigació. Alguns pensaments apressats i indigestos sobre un tema que mai havia considerat abans, que vaig anotar per a la nostra propera trobada tingueren la primera entrada en aquest discurs.» Coneixem els noms de dos dels seus amics, Tyrrell i Thomas, i que el debat va ser sobre els principis del culte i la religió revelada. S'ha conservat un paràgraf curt datat el 1671 del seu quadern d'apunts, i marca l'inici de l'obra de Locke.

Rellevat del seu càrrec el 1675, Locke passà els següents quatre anys descansant i viatjant per França. El seu pit sempre fou dèbil, i des d'aquest temps en endavant va haver de lluitar constantment contra l'asma, per al qual l'aire carregat de Londres era especialment perjudicial. Tenim els dia-

VIDA

ris de la seva estada a França, que ens permeten seguir els moviments i observacions que hi féu (*p. ex.* la seva descripció de les vinyes feta per a Shaftesbury). La major part del seu temps el passà a Montpeller, la gran escola mèdica, i Locke descriu la iniciació d'un jove doctor en termes que recorden el famós passatge de la *Malade Imaginaire* de Molière. També passà bastant de temps a París, a la societat d'amics cultes. Però tornà el 1679 per servir de nou com a conseller a Shaftesbury durant els anys agitats de l'Exclusion Bill i dels Whig Plots, en els quals no es poden traçar amb precisió els moviments. Shaftesbury es veié obligat a escapar a Holanda el 1681, on morí l'any següent, i Locke, les relacions polítiques del qual el feien sospitós, pensà que era prudent deixar Anglaterra per Holanda el 1683, i allà es quedà fins després de la revolució, tornant el 1689.

A Holanda va fer molts amics, un d'ells, en particular, Van Limborch, el cap del Remonstrand (o Arminian) College, a qui va dirigida la *Carta sobre la tolerància* en versió llatina. Després de viatjar s'establí a Utrech el 1684, on s'assabentà que Carles II havia obligat Fell, el degà de Christchurch, a privar-lo de la seva beca per haver-se comportat «facciosament i indegudament contra el govern». Se'l deixà per a les seves despeses amb una petita suma de 100 £ anuals que Shaftesbury li havia proporcionat. No molt després, el seu nom estava a la llista de persones que Jaume II havia

LOCKE

demanat al govern holandès que lliuressin per ser sospitoses d'estar implicades en la insurrecció de Monmouth, de la qual Locke prudentment s'havia mantingut apartat. Locke estigué amagat durant un temps a Amsterdam i després s'establí a Clèves amb un nom fals. Probablement el perill no era tan gran com pensava —probablement el govern holandès no l'hauria extradit. El seu amic Pemboke aconseguí el perdó de Jaume i li demanà que tornés. Locke, de manera orgullosa, rebutjà el perdó perquè no era culpable de cap crim. Però el perill havia passat i era lliure de fer el que volgués per oci o estudi, i anà a Rotterdam, on va viure a la casa d'un amic quàquer, Furly, i estigué en estret contacte amb exiliats anglesos, més particularment amb Mordaunt, després Peterborough, i fins i tot sembla amb el mateix Guillem d'Orange. Locke seguí Guillem a Anglaterra el 1689.

Amb el seu retorn a Londres comença a Anglaterra la presència de Locke com a autor. El 1690 van aparèixer tant l'*Assaig sobre l'enteniment humà* com els *Dos tractats de govern*, l'últim una obra anònima. La *Carta sobre la tolerància* havia aparegut en llatí (*Epistola de Tolerantia*) el 1685, però la traducció anglesa (de William Popple) aparegué a Londres el 1689. Aquesta també era anònima, i molt gran fou la ira de Locke quan posteriorment va descobrir que el seu amic Limborch n'havia divulgat la seva autoria, tot i ser amic íntim. Aquesta obra no va ser mai reconeguda per ell, excepte en